

Delftse Archeologische Notitie 95

Nieuw Delft, Veld 1

Een archeologisch bureauonderzoek

Jorrit van Horssen

Archeologie

Delft

Delftse Archeologische Notitie 95

Nieuw Delft, Veld 1

Een archeologisch bureauonderzoek

Jorrit van Horssen

Opdrachtgever:	Ontwikkelingsbedrijf Spoorzone Delft B.V.
Contactpersoon:	Mevr. J. Meijboom
Bevoegde overheid:	Gemeente Delft
Contactpersoon:	Mevr. M. Kerkhof
Beheer documentatie:	Gemeente Delft
Type onderzoek:	Bureauonderzoek
Periode van uitvoer:	Januari 2016
Aanleiding:	Nieuwbouw
Coördinaten:	84170 / 447185
Onderzoeksmeldingsnr:	3985788100
Projectcode:	DC224
Projectleider:	Dhr. J. v. Horssen
Status:	Definitieve versie, 2 februari 2016
Autorisatie:	

Drs. J.P. Bakx

ISSN: 1879-9590
© 2016 Archeologie Delft

Archeologie
Delft

Postbus 78
2600 ME Delft
015-2602358
archeologie@delft.nl
www.archeologie-delft.nl

Samenvatting

In het plangebied Nieuw Delft Veld I gaat een complex met woningen en hercaruimten worden gebouwd. Onder dit complex wordt een parkeerkelder aangelegd tot een diepte van 2,5 m -NAP. In dit bureauonderzoek is, aan de hand van historisch kaartmateriaal en de resultaten van in de directe omgeving uitgevoerde opgravingen, gekeken of en wat voor archeologische resten in het plangebied aanwezig kunnen zijn.

In het plangebied kunnen zich de resten bevinden van vier vindplaatsen.

- Een buitenwijk van Delft uit de 15^e en 16^e eeuw
- De gracht van het bolwerk voor de Waterslootsepoort uit de late 16^e eeuw
- Een buitenwijk van Delft uit de late 17^e, 18^e en 19^e eeuw
- Het station van Delft uit 1847

In het noordwestelijke deel van het plangebied zijn deze resten verdwenen door de aanleg van een haven in de late 19^e eeuw. Het advies is om dit deel vrij te geven voor alle bodemingrepen.

In het midden en oostelijke deel van het plangebied liggen mogelijk archeologische resten op een diepte van 0,8 m -NAP en 1,2 m -NAP. Deze resten dreigen vernietigd te worden door het uitgraven van de parkeerkelder. Het advies is om hier voorafgaand aan het uitgraven van de bouwput een archeologisch proefsleuvenonderzoek te laten plaatsvinden om vast te stellen of daadwerkelijk archeologische resten aanwezig zijn en indien aanwezig of deze resten moeten worden veiliggesteld door middel van een archeologische opgraving. Bij een archeologisch veldonderzoek moet rekening worden gehouden met de mogelijk nog in het plangebied aanwezige bodemverontreiniging.

Het advies is om voorafgaand aan het uitgraven van de bouwput een archeologisch proefsleuvenonderzoek te laten uitvoeren. Met een proefsleuvenonderzoek kan worden vastgesteld of daadwerkelijk archeologische resten aanwezig zijn en kan worden beoordeeld of deze resten moeten worden veiliggesteld door middel van een opgraving. Bij een archeologisch veldonderzoek moet rekening worden gehouden met de mogelijk nog in het plangebied aanwezige bodemverontreiniging.

Het verdient aanbeveling om bovenstaande adviezen voor te leggen aan de archeologisch adviseur van het bevoegd gezag.

Inhoudsopgave

3	Samenvatting
7	1 Inleiding
	1.1 Aanleiding
	1.2 Plangebied
	1.3 Bodemonderzoek
	1.4 Beleidskader
	1.5 Beleidskaart
	1.6 Bestemmingsplan
11	2 Bureauonderzoek
	2.1 Geologie van het plangebied
	2.2 Historische ontwikkeling van het plangebied
	2.3 Archeologisch onderzoek rondom het plangebied
19	3 Conclusies en aanbevelingen
	3.1 Gespecificeerde archeologische verwachting
	3.2 Waardering en advies
23	Bibliografie
24	Overzicht van afbeeldingen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het plangebied gaat in 2017 nieuwbouw gerealiseerd worden. Deze nieuwbouw maakt deel uit van de grotere gebiedsontwikkeling rondom het nieuwe station en stadskantoor van Delft en moet hierin de verbindende schakel gaan vormen tussen het nieuwe station en de oude binnenstad.¹ De nieuwbouw bestaat uit een gesloten complex met woningen en winkel/horeca-ruimten. Onder het complex wordt een parkeerkelder aangelegd tot een diepte van -2,5 m NAP.

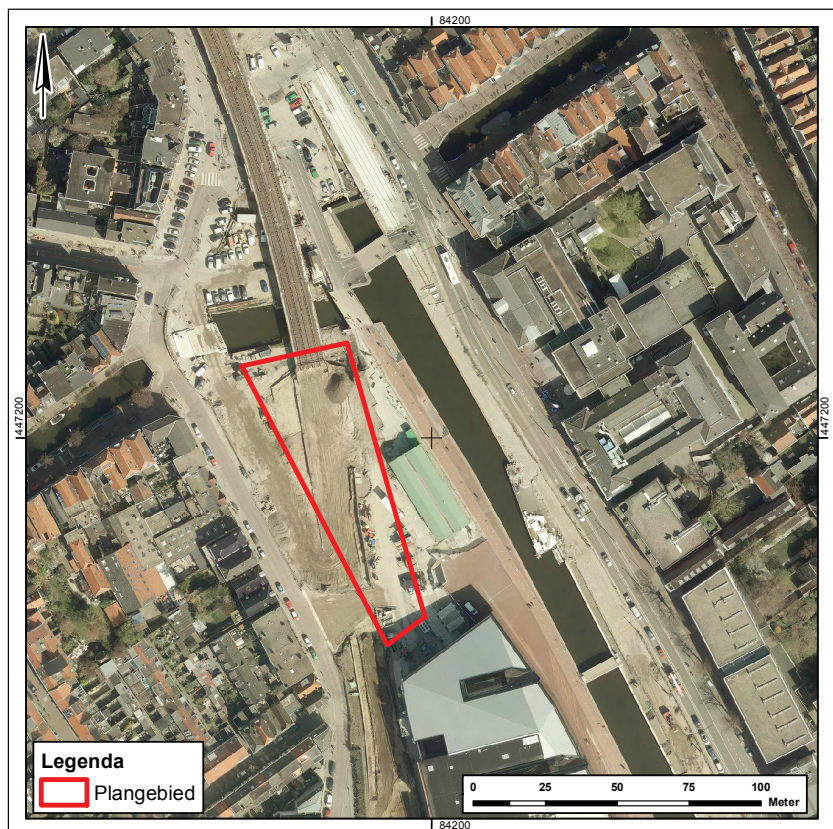
1.2 Plangebied

Het westelijke deel van plangebied lag tot aan 2015 onder de spoordijk van de lijn Den Haag-Rotterdam. Het noordoostelijke deel was tot aan 2009 ingericht als plantsoen en parkeerplaats. Het zuidoostelijke deel was tot aan 2010 bebouwd met bedrijfsgebouwen achter de huizen aan het Laantje van Mater (het verlengde van de Westerstraat, ten oosten van het spoor) en de Houttuinen aan de Singelgracht. Sinds het afgraven van de spoordijk is het plangebied in gebruik als ketenpark en parkeerplaats voor de nieuwbouw van het stadskantoor.

1.3 Bodemonderzoek

¹ <http://www.nieuwdelft.nl>, 14-01-15.

Binnen het plangebied zijn in de afgelopen jaren twee bodemsonderingen uit-

Afbeelding 1: locatie van het plangebied geprojecteerd op de luchtfoto van 2015 (bron: gemeente Delft).

gevoerd. Op de locatie CCL03 (Afbeelding 2) is de verontreinigde bodem tot op 1,5 m –NAP afgegraven.² De bodem dieper dan 1,5 m –NAP is niet milieukundig onderzocht. Hier kan dus mogelijk nog bodemverontreiniging aanwezig zijn. Bij een diepere ontgraving voor de bouwput, en een eventueel archeologisch onderzoek hieraan aan voorafgaand, zijn mogelijk maatregelen nodig voor het uitgraven en werken in verontreinigde grond.

Bodemsaneringslocatie D01 is volledig gesaneerd, waarbij de bodem is uitgegraven tot 0,5 m –mv.³

1.4 Beleidskader

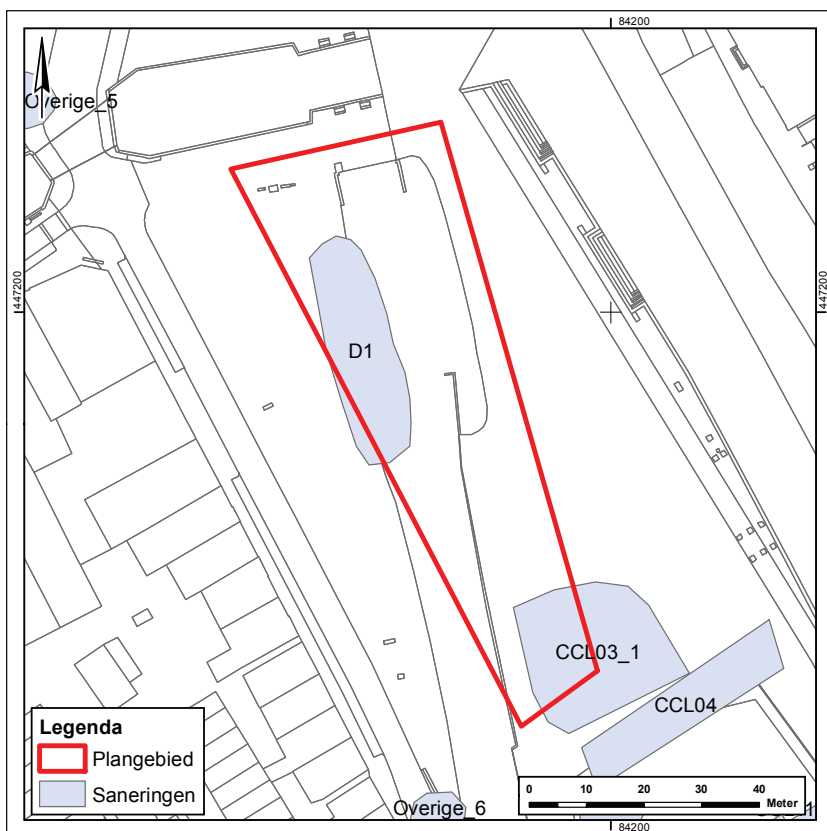
Op basis van de huidige wetgeving zijn de gemeenten in Nederland verantwoordelijk voor het beheer van het archeologisch bodemarchief. Omdat ruimtelijke ingrepen gevolgen kunnen hebben voor dit bodemarchief, moeten gemeenten bij de besluitvorming archeologie als volwaardige factor meenemen in de belangenafweging. Om dit op een verantwoorde en transparante wijze te kunnen doen is gemeentelijk archeologiebeleid wenselijk. Dergelijk beleid is in Delft nog niet vastgesteld. De gemeente beschikt echter al sinds 1991 over een eigen gemeentelijke archeologische dienst. Hier is uitgebreide lokale kennis aanwezig, waardoor een correcte omgang met de archeologische waarden binnen de gemeente wordt gewaarborgd.

Archeologie Delft hanteert sinds 2012 een archeologische beleidskaart voor de hele gemeente.⁴ Deze kaart is gebaseerd op gedetailleerde kennis van de lokale landschapsontwikkeling, cultuurhistorie en het bodemarchief. Op de beleidskaart worden de verschillende archeologische verwachtingsgebieden binnen de gemeente gekoppeld aan vrijstellingsgrenzen. Bodemversturende werkzaamheden die deze grenzen niet overschrijden worden op voorhand vrijgesteld van de verplichting tot het doen van archeologisch onderzoek.

² MWH B.V. 2011, 9. De documentatie is afkomstig van de Cluster Ruimte Afdeling Advies van de Gemeente Delft.

³ Omgevingsdienst Haaglanden 2015.

⁴ Kerkhof 2012.

Afbeelding 2: bodemsaneringslocaties binnen het plangebied. (Bron: CCL)

Door middel van het hanteren van een gedifferentieerd vrijstellingenbeleid wordt binnen de gehele gemeente gezocht naar een goede balans tussen de verwachte aanwezigheid van archeologische resten en de voorwaarden die worden verbonden aan bodemversturende activiteiten.

1.5 Beleidskaart

Om de omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden goed, maar ook zinvol te laten verlopen, wordt in de gemeente Delft alleen archeologisch (voor)onderzoek vereist wanneer de aard van de bodemingrepen dusdanig is dat er daadwerkelijk schade aan het bodemarchief kan optreden. Verschillende beleidszones vereisen dan ook elk een eigen benadering voor wat betreft de vrijstelling van archeologisch onderzoek voor bodemverstoringen tot een bepaalde diepte en omvang.

Het plangebied ligt volgens de beleidsadvieskaart in de verwachtingszone met een lage archeologische verwachting. De maximale verstoringsoppervlakte is gesteld op 200 m² én de maximale verstoringsdiepte op 0,4 m –mv. Tot op welke diepte de bodemingrepen zullen plaatsvinden is nog niet bekend.

1.6 Bestemmingsplan

Op het plangebied is het bestemmingsplan Van Leeuwenhoekkwartier Noord van toepassing.⁵ Op de plankaart is ter hoogte van het plangebied sprake van een medebestemming Waarde – Archeologie II met een vrijstelling tot 100 m² en een diepte van 40 cm -mv. Dit betekent dat het plangebied is vrijgegeven voor alle ontgravingen van minder dan 100 m² groot, ongeacht de diepte en voor alle ontgravingen minder diep dan 40 cm –mv ongeacht het aantal vierkante meters. Met een totaal oppervlak van 2732 m² overschrijdt het plangebied deze grens ruimschoots. Tot op welke diepte de bodemingrepen zullen plaatsvinden is nog niet bekend.

⁵ Gemeente Delft (vastgesteld 17 december 2015), IMRO-idn: NLIM-RO.0503.BP0042-2001

2 Bureauonderzoek

Het doel van dit bureauonderzoek is het verzamelen van alle bekende gegevens met betrekking tot geologie, historische-geografie, archeologie en recente bodemversturende activiteiten van het plangebied en de directe omgeving. Aan de hand van deze gegevens kan een archeologische gespecificeerde verwachting worden opgesteld. Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van geologische en geomorfologische kaarten, historische kaarten van Delft en van gegevens uit het archief van de gemeente Delft.

2.1 Geologie van het plangebied

De geschiktheid van een locatie voor bewoning werd in het verleden in hoge mate bepaald door de landschappelijke ligging. Een ideale vestigingsplaats lag droog, maar was wel gelegen in de nabijheid van open water en met voldoende mogelijkheden voor landbouw. De geologie, de opbouw van natuurlijke bodemlagen, geeft inzicht in het ontstaan en het uiterlijk van landschappen in het verleden. Een korte schets van de geologie is dan ook gewenst om de kans op de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen te kunnen inschatten.

Als basis voor de analyse van de geologische ondergrond is gebruik gemaakt van de Archeologisch-Geologische kaart van Delft.⁶ Hieronder worden, van onder naar boven, de karakteristieken van de onderscheiden afzettingen aan of nabij het oppervlak in en rondom het onderzoeksgebied beschreven.

⁶ Paans et al. 2004.

Afbeelding 3: de geologische ondergrond nabij het oppervlak binnen het plangebied.

Hollandveen

Omstreeks 2200 voor Chr. begon in de regio veen te groeien. De lagen Hollandveen werden gescheiden door de klei- en zandafzettingen van het Laagpakket van Walcheren, die gedurende perioden van overstromingen uit zee werden afgezet. Van deze oorspronkelijk meters dikke veenlagen is in Delft weinig overgebleven. Zo rest er in het onderzoeksgebied slechts een dunne veenlaag, omdat als gevolg van de latere afzettingen op het veen deze laag sterk is ingeklonken.

Afzettingen van de Gantel Laag (Laagpakket van Walcheren)

In het plangebied kunnen zowel geul- als dekafzettingen uit deze overstromingsperiode voorkomen. De Gantel was een grote getijdengeul die bij Naaldwijk het achterland inbrak en via Wateringen, Rijswijk en Delft liep. In Delft-Zuid en Pijnacker eindigde de geul in tientallen kleinere geulen. De geulafzettingen bestaan hoofdzakelijk uit klei, afgewisseld met zandlaagjes.⁷ De belangrijkste (hoofd)geulen liggen ten oosten van het plangebied. Deze geulen zijn rond 300 v. Chr. diep het land binnengedrongen. De dekafzettingen uit deze transgressiefase bestaan uit zware klei en liggen op Hollandveen, of op venige klei.⁸ Binnen plangebied bedraagt de dikte van dit pakket minimaal 2 m.

Op de top van de dekafzettingen manifesteert zich in de Delftse regio vaak een donkerblauwe laag die bestaat uit sterk humeuze klei.⁹ Deze laag wordt doorgaans als gidslaag voor het niveau van de top van de Gantel Laag gebruikt bij archeologisch onderzoek en aangeduid als Woudlaag.¹⁰ Het plangebied is gelegen op de dekafzettingen uit deze periode. (afbeelding 3)

Deze bodemhorizont kon zich ontwikkelen als gevolg van een stilstandsfase in de sedimentatie. De laag is door Van Liere in 1948 herkend en aangeduid als onderdeel van zogenaamde woudgronden.¹¹ Deze bodemhorizont zou naar de mening van Van Liere zijn ontstaan ten gevolge van voortdurende vernatting in een bosvegetatiegebied. Vos stelt dat het een residu is van voormalige veenlagen die als gevolg van ligging boven de grondwaterspiegel compleet zijn verdwenen en dat de verkleuring van de top van de onderliggende afzetting de enige aanwijzingen zijn dat er oorspronkelijk een veenbedekking op de ondergelegen sedimenten heeft gelegen.¹²

Jongere afzettingsperioden van het Laagpakket van Walcheren hebben in de periode van de 3^e tot en met de 12^e eeuw n. Chr. geen sedimenten in de Delftse binnenstad achtergelaten.

2.2 Historische ontwikkeling van het plangebied

Het plangebied lag buiten de Delftse binnenstad, ten westen van de Singelgracht, die sinds 1355 de westelijke begrenzing van het stadsgebied vormde. De directe omgeving van Delft lijkt in de Middeleeuwen niet voor het einde van de 11^e eeuw of het begin van de 12^e eeuw te zijn bewoond.

De oudste historische vermelding van het plangebied dateert uit 1474 waarin de Coenraetstege wordt vermeld, de latere Coenderstraat.¹³ Op de oudste kaart van het gebied uit 1570 is te zien dat in de hoek tussen de Buitenwatersloot en de Singelgracht een buitenwijk is gelegen (afbeelding 4). Op de kaart zijn de straten Singelgracht, Buitenwatersloot, Coenderstraat en de Westerstraat/Laantje van Mater weergegeven. Langs de Buitenwatersloot lijkt de bebouwing aaneengesloten te zijn. Langs de Coenderstraat is de bebouwing meer verspreid. Mogelijk bestond deze bebouwing uit boerderijen, terwijl aan de Buitenwatersloot huizen stonden vergelijkbaar met de stadshuizen in de binnenstad. Aan het einde van de 16^e eeuw werd voor de Bui-

⁷ Van Staalduinen 1979, 59.

⁸ Van Staalduinen 1979, 59.

⁹ De Mulder et al., 1983, 36.

¹⁰ Van Liere 1948, 35.

¹¹ Van Liere 1248,24; idem kaartbijlage 3.

¹² Vos 2015, 275 en stelling 4 bij het proefschrift.

¹³ Houtzager et al., 1997, 214.

tenwaterslootpoort een bolwerk aangelegd ter verdediging van de stad tegen Spaanse troepen.

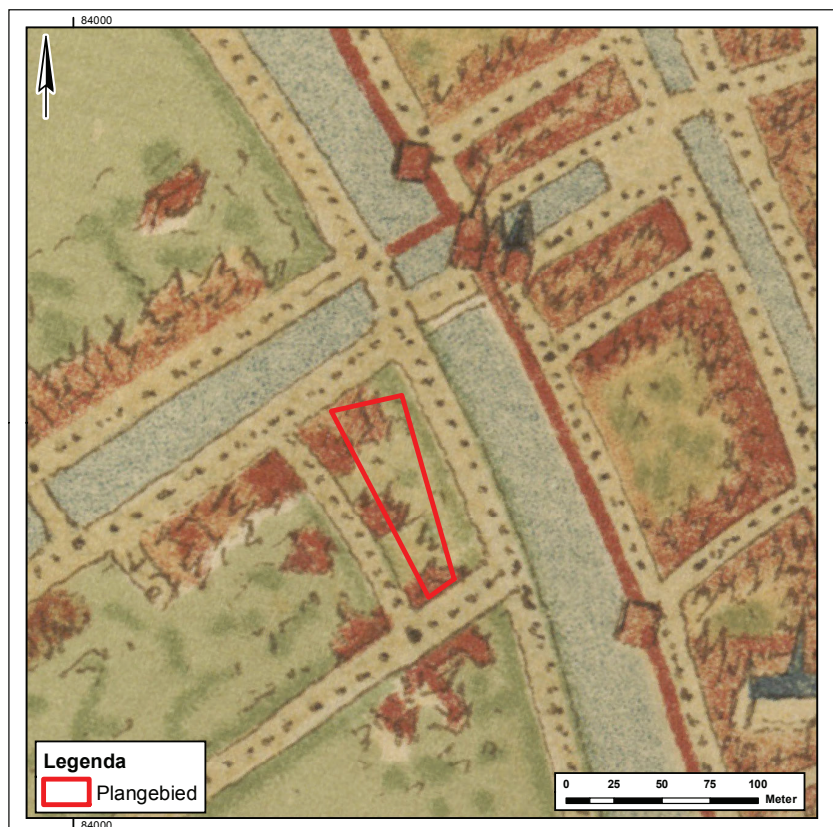
Om ruimte te maken voor het bolwerk en een vrij schootsveld te creëren voor de kanonnen op het bolwerk werd alle bebouwing tussen de Singelgracht en Coenderstraat afgebroken.¹⁴ In de 17^e eeuw week het gevaar van een belegering en kon het deel tussen de Coenderstraat en de Singelgracht opnieuw worden bebouwd.

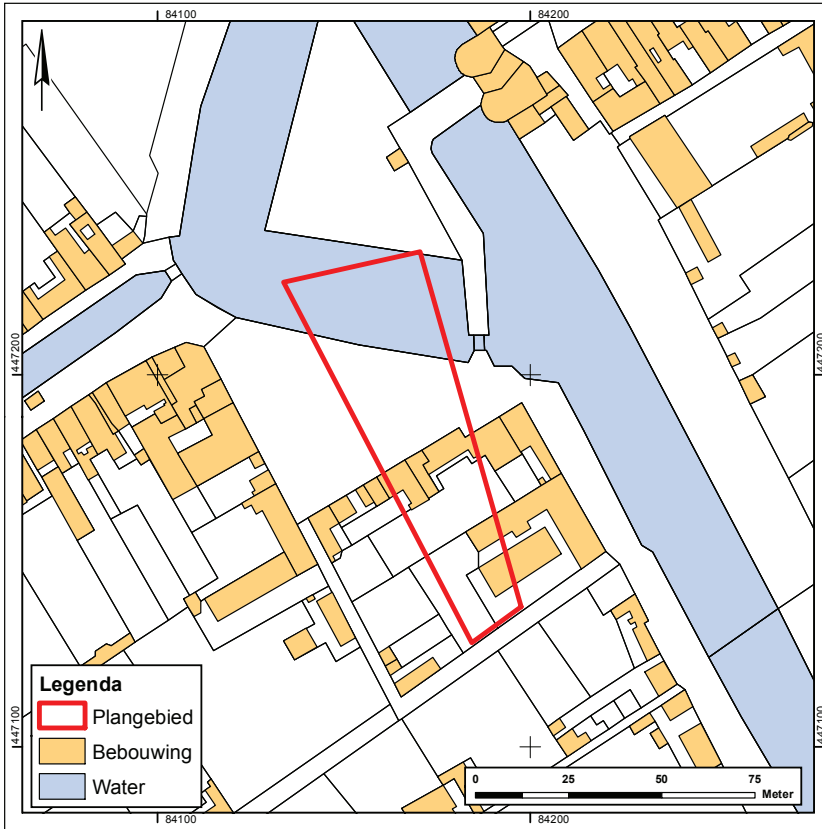
Ten zuiden van het bolwerk kwam een plein te liggen. Op de Kaart figuratief uit 1675 is te zien dat aan de westkant en de zuidkant van het plein aangesloten bebouwing is verschenen. Op de hoek van de Buitenwatersloot en de Coenderstraat lag herberg 'De Bolk', die hedentendage nog in gebruik is door een studentenvereniging. De bebouwing aan het plein en de gracht (beide Houttuinen) bleef gedurende de 18^e en 19^e eeuw grotendeels in ongewijzigde vorm bestaan. Alleen op het binnenterrein verschenen twee grote schuren, zoals te zien op de kadasterkaart uit 1832 (afbeelding 5). In 1847 werd de spoorlijn Den Haag – Rotterdam aangelegd waarvoor een deel van de bebouwing aan de Houttuinen en de bebouwing aan de oostkant van de Coenderstraat moest worden afgebroken. De zuidelijke gracht van het bolwerk voor de Waterslootsepoort werd gedempt en hier kwam het station te liggen (afbeelding 6). Al snel bleek het station te klein en de wachtende treinen blokkeerden bovendien het wegverkeer naar de binnenstad.¹⁵ In 1885 werd daarom verderop in zuidelijke richting een nieuw station gebouwd, waarvan het huidige oude stationsgebouw nog resteert. Na het afbreken van het oude station werd aan de westkant van de spoorlijn, op de hoek met de Buitenwatersloot, de Spoorweghaven gegraven (afbeelding 7). In 1960 werd de gelijkvloerse spoorlijn vervangen door een spoorviaduct en ten zuiden van het bolwerk door een spoordijk. De zuidelijke gracht van het bolwerk, de verbinding tussen de Singelgracht en de Buitenwatersloot werd, weer teruggebracht,

¹⁴ Houtzager et al., 997, 212.

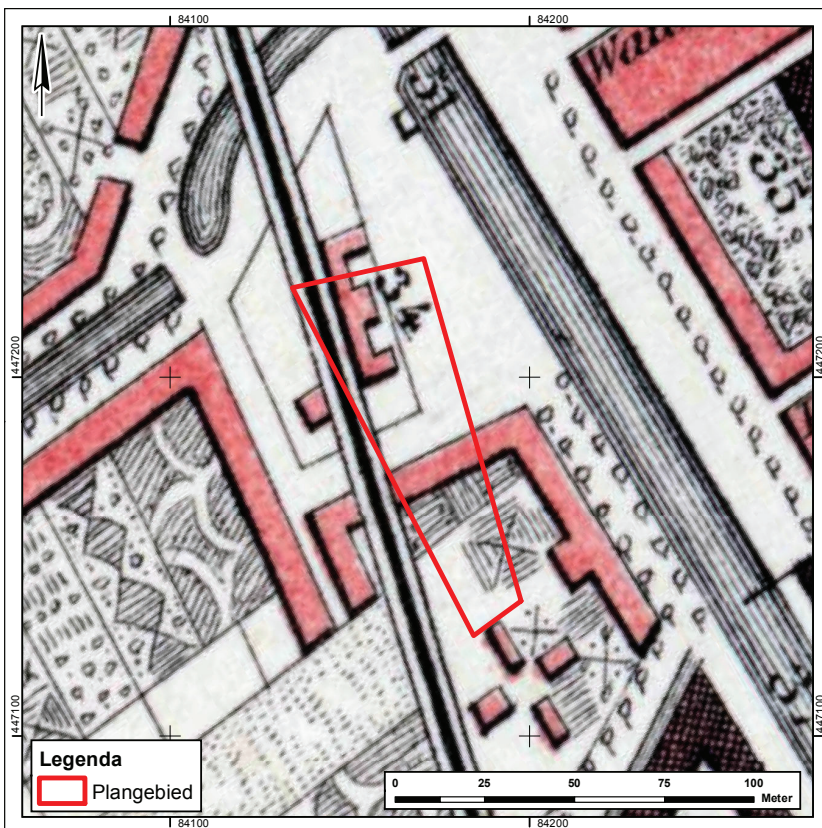
¹⁵ www.wikidelft.nl, 12-01-2016

Afbeelding 4: ligging van het plangebied tussen de Coenderstraat, Buitenwatersloot, Houttuinen en het Laantje van Mater op de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1570.

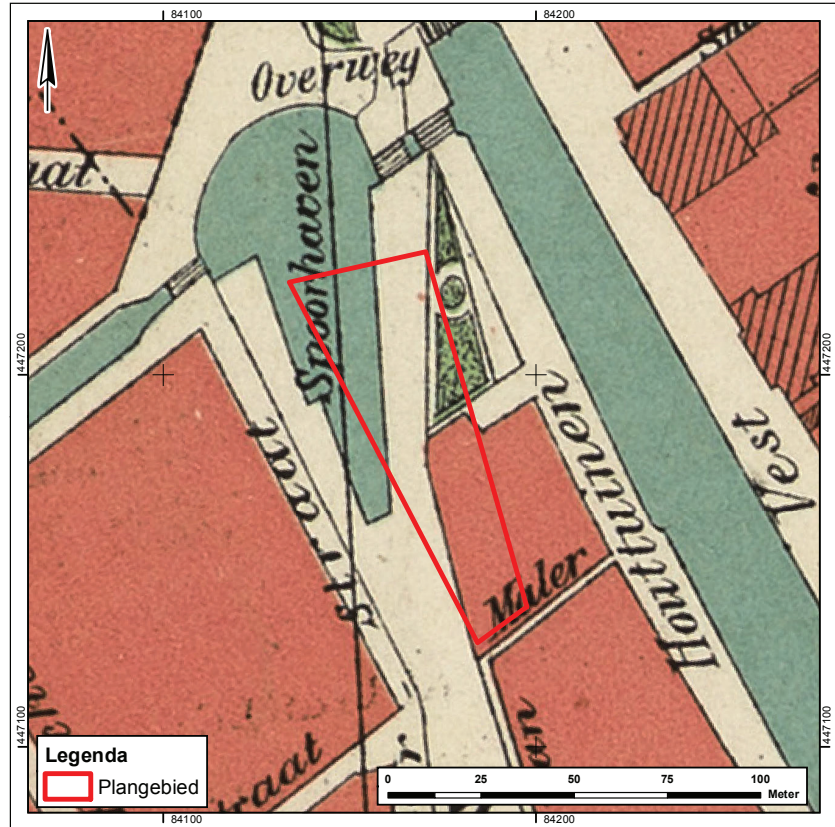

Afbeelding 5: ligging van het plangebied op de kadasterkaart van 1832.

Afbeelding 6: ligging van plangebied op de kaart van De Geus uit 1858.

Afbeelding 7: ligging van het plangebied op het plattegrond van Delft uit 1898.

maar 20 m noordelijker dan de oorspronkelijke locatie. De huidige zuidelijke verbinding vormt de noordelijke begrenzing van het plangebied. In de loop van de 20^e eeuw werd het binnenterrein van het resterende oostelijke deel van het huizenblok aan de Houttuinen vol gebouwd met bedrijfshallen. In 2009 werd ook deze bebouwing afgebroken voor de aanleg van de spoortunnel. In 2015 is het spoorviaduct afgebroken en de spoordijk afgegraven, zodat ruimte is ontstaan voor de ontwikkeling van de velden van Nieuw Delft.

2.3 Archeologisch onderzoek rondom het plangebied

Prehistorie

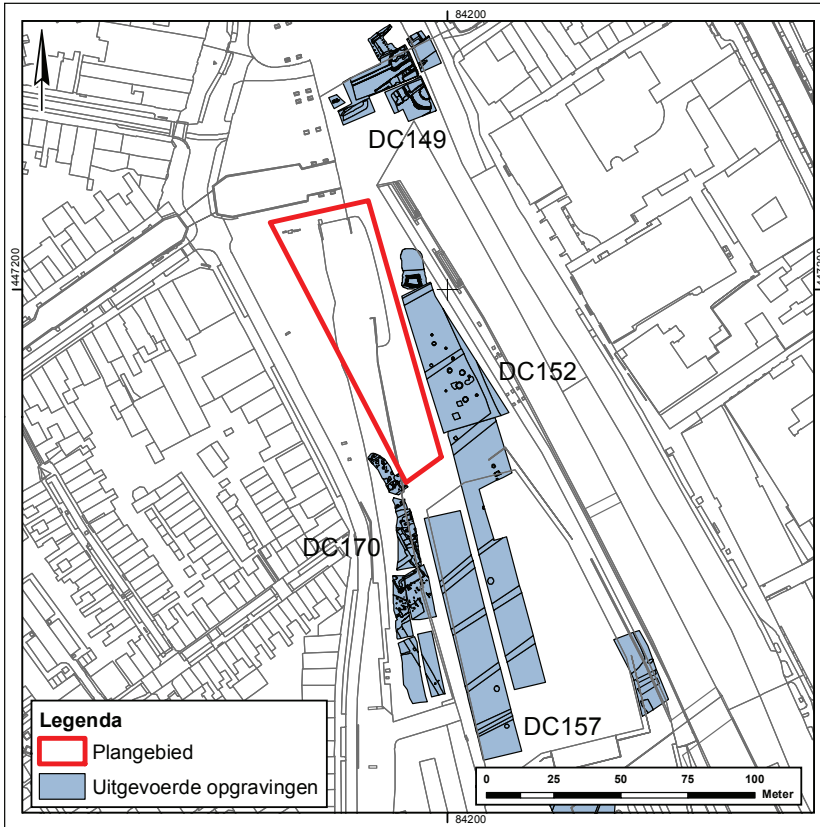
Er zijn geen vindplaatsen uit de Prehistorie bekend in de omgeving van het plangebied.

Romeinse tijd

Ten zuiden van Delftse binnenstad, op het voormalige Braatterein en aan het Zuideinde, is een nederzetting uit de Romeinse tijd aangetroffen. Deze ligt op de overwal van de geulafzettingen van de Gantel Laag. De nederzetting kon slechts ten dele onderzocht worden tijdens bodemsaneringen in de jaren negentig van de vorige eeuw.¹⁶ Bij dit onderzoek zijn diverse kuilen en greppels met Romeins vondstmateriaal aangetroffen. Ten zuidwesten van het plangebied is nog een andere vindplaats bekend. Op een terrein aan de Van Bleyswijkstraat in de te bouwen Coendersbuurt, waar tot voor kort een pand van het Grotiuscollege stond, is in de jaren zeventig van de vorige eeuw een aantal Romeinse scherven gevonden (Archis nr. 22012). Recentelijk booronderzoek heeft uitgewezen dat deze vindplaats inmiddels is verstoord (Archis nr. 62470). Bij de opgravingen rondom het plangebied zijn geen sporen of vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen.

¹⁶ Bult, 1994; Bult 1996 & Bult en Van der Steen 1997.

Afbeelding 8: uitgevoerd archeologisch onderzoek in de directe nabijheid van het plangebied.

Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd

De afgelopen jaren hebben rond het plangebied diverse grote opgravingen plaatsgevonden voorafgaand aan de bouw van de spoortunnel en het station/stadskantoor (afbeelding 8).

Direct ten noorden van het plangebied kon een groot deel van de Waterslootsepoort worden onderzocht in de bouwkuip van de tunnel. In de gracht voor de Waterslootsepoort werd een grote partij opzettelijke onbruikbaar gemaakte tinnen tafelwaar uit de 17^e eeuw gevonden. Mogelijk betreft het een door de stedelijke autoriteiten in beslaggenomen partij.

Ook kon het bruggenhoofd van de brug tussen het bolwerk voor de Waterslootse poort en de Houttuinen worden onderzocht (DC149, Archis nr. 42522). De archeologische resten van het bolwerk zijn al in de zestiger jaren verdwenen door het graven van een verbinding tussen de Singelgracht en Buitenwatersloot.

Direct ten oosten van het plangebied bevonden zich de onderste resten van middeleeuwse verkavelingssloten, enkele laatmiddeleeuwse mestkuilen en waterputten uit de 17^e en 18^e eeuw. (DC152, Archis nr. 42522). Door de nogal grondige sloop van de bebouwing aan de Houttuinen in 2010 is hier een groot deel van de hoger gelegen archeologische sporen, bijvoorbeeld de resten van funderingen en vloeren, reeds verloren gegaan. De archeologische sporen waren hier ter hoogte van het huidige plangebied vanaf 2,00 m -NAP aanwezig. Echter ten zuiden van het Laantje van Mater bevonden zich al archeologische sporen op een diepte van 1,20 m -NAP.

Ook bij het onderzoek in de bouwput voor het eerste deel van Het Nieuwe Kantoor (HNK), het nieuwe gemeentekantoor van Delft, bleek de archeo-

logische laag verstoord tot 2,0 m -NAP (DC157, Archis nr. 42522). Op dit niveau waren alleen nog de onderste resten van enkele waterputten en enkele kavelsloten aanwezig. Ook deze verstoring is het gevolg van de grondige sloop in 2010.

Bij het onderzoek in de bouwput van het tweede deel van HNK waren de archeologische sporen goed geconserveerd, doordat de aanwezigheid van de spoordijk het terrein heeft behoed voor bouw- en sloopwerken (DC170, Archis nr. 42522). In het middendeel van de opgraving waren funderingen en vloeren aanwezig van bebouwing uit de periode van de 17^e tot de 19^e eeuw vanaf een diepte van 0,8 m -NAP. In het noordelijke deel van de bouwput bevonden zich eveneens funderingen en sporen van twee erven uit de 15^e en 16^e eeuw. De sporen uit de 15^e en 16^e eeuw bevonden zich op een diepte vanaf 1,4 m -NAP.

De sporen uit de 15^e en 16^e eeuw bestonden uit palen van een houten gebouw, baksteenfunderingen, waterputten, mestkuilen en perceelsloten. Mogelijk is hier sprake van een deels in baksteen en deels in hout opgetrokken gebouw, mogelijk een kleine boerderij. De vondst van het skelet van een veulen wijst op semi-agrarische activiteiten van de bewoners, terwijl de vondst van tientallen schedels van runderen een aanwijzing is voor de aanwezigheid van een leerlooierij. Beide activiteiten kunnen als kenmerkend voor een buitenwijk van een grote stad worden beschouwd. Door de stank die het looien van leer met zich meebracht waren dergelijke bedrijven niet gewenst in de stad. Voor het houden en fokken van vee was in de stad niet overal voldoende ruimte aanwezig.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Gespecificeerde archeologische verwachting

Prehistorie en Romeinse tijd

In het plangebied is er een lage verwachting voor resten uit de Late Prehistorie en Romeinse tijd. Het maaiveld uit de Romeinse tijd is vermoedelijk nog intact zoals dat ook het geval was bij het project HNK, maar sporen en vondsten uit deze perioden zijn bij geen van de opgravingen rondom het plangebied aangetroffen.

Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd

Voor het zuidelijke deel van het plangebied geldt een hoge verwachting voor resten uit de Late Middeleeuwen. Deze verwachting geldt voor de volgende archeologische contexten:

Verkaveling: 12^e -14^e eeuw

Uit deze periode kunnen zich binnen het plangebied de resten van kavelsloten bevinden. De aanwezigheid van erven uit deze periode is niet waarschijnlijk. Bij de reeds uitgevoerde opgravingen zijn geen andere sporen of vondsten uit deze periode aangetroffen.

Afbeelding 9: gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

Buitenwijk: 15^e - 16^e eeuw

De kans is groot dat zich in het zuidelijke deel van het plangebied nog de resten van erven en huizen bevinden die tot 1573 in de buitenwijk aan de Buitenwatersloot lagen. Hier zijn sporen van funderingen, water- en beerputten, kuilen en sloten te verwachten. De sporen en vondsten kunnen informatie geven over de nijverheden die buiten de stadspoorten werden uitgevoerd. In het noordelijke deel van het plangebied zullen de sporen uit deze periode zijn verstoord door het graven van de gracht rond het bolwerk aan het einde van de 16^e eeuw en aan het einde van de 19^e eeuw bij het graven van de Spoorweghaven. In het zuidoostelijk deel zijn deze sporen mogelijk verstoord bij de sloop van de bebouwing aan de Houttuinen in 2010. Hier bevinden zich mogelijk alleen nog de resten van diepere sporen als mestkuilen en sloten.

Bolwerk: eind 16^e - 17^e eeuw

Aan het einde van de 16^e eeuw werd voor de Waterslootsepoort een bolwerk aangelegd. Het noordoostelijke deel van het plangebied ligt ter plaatse van de gracht rond het bolwerk. Onderzoek naar de gracht kan informatie opleveren over de constructiewijze van het verdedigingswerk. Het deel van de gracht ligt op een afstand van 7 m van de voormalige brug tussen het bolwerk en de Houttuinen. Bij eerder onderzoek is gebleken dat juist rond de bruggen over de stadsgracht zeer veel vondstmateriaal in het water terecht is gekomen. Voor een groot deel betreft dit stadsafval, maar ook intentionele deposities van goederen die door de stedelijke autoriteiten waren verboden, als handelswaar en wapens. Dit kan informatie opleveren over de materiele cultuur van Delft in de 17^e en 18^e eeuw. De gracht van het bolwerk is vermoedelijk in het noordwestelijke deel van het plangebied verdwenen door de aanleg van de Spoorweghaven aan het einde van de 19^e eeuw.

Buitenwijk: midden 17^e eeuw - 1847

Halverwege de 17^e eeuw werd het zuidelijke deel van het blok tussen de Coenderstraat, Laan van Mater en de Houttuinen weer volgebouwd. Voor het bolwerk werd een plein open gelaten. De rooilijn van de bebouwing aan het plein doorsnijdt het huidige plangebied. In de daaropvolgende eeuwen verdichte de bebouwing in het blok zich steeds verder. In het zuidwestelijke deel van het plangebied, waar de spoordijk heeft gelegen, zijn de sporen van de 17^e, 18^e en 19^e eeuwse bebouwing waarschijnlijk nog intact. Hier zijn de resten van funderingen, kelders, vloeren en putten te verwachten. Archeologisch onderzoek kan hier veel informatie opleveren over de bewoners en nijverheid buiten de stad. In het bijzonder kan hier rekening worden gehouden met nijverheid gericht op reizigers als herbergen, stallen, hoefsmeden, etc.

In het zuidoostelijke deel van het plangebied zijn deze sporen mogelijk voor een groot deel verdwenen bij de sloop van de bebouwing aan de Houttuinen in 2010. Hier bevinden zich mogelijk alleen nog de resten van diepere sporen als beer- en waterputten.

Station: 1847 - 1885

Het eerste station van Delft uit 1847 heeft (gedeeltelijk) binnen het plangebied gelegen. Voor de aanleg van het station werd de zuidelijke gracht van het bolwerk gedempt. De datering van het station in de tweede helft van de 19^e eeuw maakt het vrij recent voor archeologisch onderzoek, omdat voor deze periode ook veel historische documentatie beschikbaar is. Echter het unieke karakter van een station en het belang voor de geschiedenis van Delft maken een archeologisch onderzoek naar de constructie en inrichting van het stationsgebied zinvol als aanvulling op de historische gegevens. De kans is echter

groot dat een flink deel van de resten van het voormalige stationsgebouw is verdwenen door de aanleg van de Spoorweghaven aan het einde van de 19^e eeuw.

Vondstmateriaal

Het vondstmateriaal uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd kan bestaan uit vondsten van anorganisch en organisch materiaal. De anorganische materialen zijn aardewerk, glas, keramisch bouw materiaal, natuursteen en metaal. De conservering van aardewerk, keramisch bouw materiaal en natuursteen is vrijwel altijd goed. Glas kan worden aangetast door glascorrosie vanaf het moment dat het wordt blootgesteld aan de lucht. Dit proces van verval kan niet worden gestopt. De conservering van metaalvondsten is sterk afhankelijk van de metaalsoort en de vochtigheid en de zuurgraad van de bodem. De vondsten kunnen in een staat van geheel gaaf tot vrijwel volledig gecorrodeerd zijn. Door de hoge grondwaterstand en de lucht afsluitende kleiige bodem is de ondergrond van Delft ideaal voor de conservering van vondsten van organische materialen. Dit geldt voor gebruiksvoorwerpen van hout, leer, been, textiel en papier/perkament. Dergelijke vondsten kunnen vergaan, zodra ze aan de lucht worden blootgesteld, zodat ze op de juiste wijze moeten worden geborgen en behandeld. Naast houten voorwerpen kunnen ook houten constructies worden aangetroffen. Dergelijke constructies zijn vaak te groot om te bergen, maar kunnen wel bemonsterd worden voor het bepalen van de houtsoort en voor het nemen van een dendrochronologische datering of eventueel een C14 datering. Plantzaden en dierenbotten kunnen veel informatie opleveren over de voeding, gewassen en huisdieren in het verleden. Voor het verzamelen van plantzaden worden grondmonsters genomen en uitgezeefd. Het verzamelen van botmateriaal gebeurt deels handmatig (voor grote botten) en deels door middel van grondmonsters voor de kleinere botten van vis en gevogelte.

Diepteligging van de archeologische resten

Alleen in het noordwestelijke deel van het plangebied bevinden zich geen archeologische resten meer door de aanleg van de Spoorweghaven aan het einde van de 19^e eeuw. In het middendeel (onder de voormalige spoordijk) zijn archeologische resten te verwachten vanaf 0,8 m -NAP. In het zuidoostelijke deel zijn resten te verwachten vanaf 1,20 m -NAP.

3.2 Waardering en advies

3.2.1 Waardering

Voor de ondergrond van het plangebied geldt een hoge verwachting voor archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De verwachte archeologische resten kunnen in hoge mate bijdragen aan de kennis over de geschiedenis van Delft.

3.2.2 Advies

Door de verschillen in de archeologische verwachting worden voor het plangebied twee adviezen gegeven (afbeelding 10).

In het noordwestelijke deel van het plangebied, ter plaatse van de voormalige Spoorweghaven zijn geen archeologische sporen meer te verwachten. De westelijke begrenzing van dit deel is door onnauwkeurigheden in het historisch kaartmateriaal niet met zekerheid te bepalen. In dit advies is daarom een marge van 5 m gehanteerd. Het advies is om dit deel van het plangebied vrij te geven voor alle bodemingrepen.

In het midden- en oostdeel van het plangebied kunnen zich archeologische resten bevinden vanaf 0,8 m -NAP en 1,2 m -NAP. Deze resten dreigen door de aanleg van een parkeerkelder tot 2,5 m -NAP te verdwijnen. Het advies is om voorafgaand aan het uitgraven van de bouwput een archeologisch proefsleuvenonderzoek te laten uitvoeren om vast te stellen of daadwerkelijk archeologische resten aanwezig zijn. Indien deze aanwezig zijn kan tijdens het proefsleuvenonderzoek worden vastgesteld of ze, voorafgaand aan de geplande bodemingrepen, moeten worden veiliggesteld door middel van een archeologische opgraving. Voor een archeologisch proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat dient te worden goedgekeurd door het Bevoegd Gezag (de gemeente Delft). Hierin moet rekening worden gehouden met de in een deel van het plangebied mogelijk nog aanwezige bodemverontreiniging (saneringslocatie CCL03). Een archeologisch onderzoek moet in het geval van bodemverontreiniging plaatsvinden onder milieukundig begeleiding.

Het advies is om voorafgaand aan het uitgraven van de bouwput een archeologisch proefsleuvenonderzoek te laten uitvoeren, waarmee kan worden vastgesteld of daadwerkelijk archeologische resten aanwezig zijn en kan worden beoordeeld of deze resten moeten worden veiliggesteld door middel van een opgraving. Vanwege de hoge verwachting voor het plangebied is een archeologisch booronderzoek weinig zinvol, omdat dan waarschijnlijk alsnog een proefsleuvenonderzoek moet worden uitgevoerd. Voor een archeologisch proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld.

Het verdient aanbeveling om bovenstaande adviezen voor te leggen aan de archeologisch adviseur van het bevoegd gezag.

Afbeelding 10: advies voor archeologisch vervolgonderzoek binnen het plangebied.

Gebruikte Afkortingen

AMA	<i>Algemene Zaken, Monumenten & Archeologie</i>
DBj	<i>Delfia Batavorum</i> jaarboek

Literatuur

- Bult, E.J., 1986: Ontginning en bewoning ten noorden van de Maasmond en de landschappelijke veranderingen die daarbij optraden, in: *Rotterdam Papers V. Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde. A contribution to prehistoric, roman and medieval archaeology*, 115-136.
- Bult, E.J., 1994: Archeologische kroniek voor Delft september 1992 – juni 1993, in: *DBj 1993*, 83-88.
- Bult, E.J., 1996: Archeologische kroniek voor Delft juni 1994 - december 1994, in: *DBj 1995*, 93-96.
- Bult, E.J. & E.J. van der Steen, 1997: Archeologisch onderzoek locatie Braat II, *intern rapport sectie AMA 3*.
- Bult, E.J. & E.J. van der Steen, 1997: Archeologisch onderzoek locatie Braat II, *intern rapport sectie AMA 3*.
- Houtzager, H.L., e.a., 1997: *De kaart figuratief van Delft*. Uitgeverij Elmar, Rijswijk.
- Kerkhof, M., 2012: *Archeologische beleidskaart gemeente Delft*, Delft.
- Liere, W.J. van, 1948: *De bodemgesteldheid van het Westland*. Wageningen/'s-Gravenhage.
- Mulder, E.F.J. de, A.P. Pruissers & H. Zwaan, 1983: Kwartairgeologie van 's-Gravenhage, in: Mulder, E.F.J. de, *De bodem van 's-Gravenhage, Mededelingen Rijks Geologische Dienst 37*, 12-43.
- MWH B.V., 2011: *Tussen evaluatieverslag Wbb gevallen CCL, CCL04 en CCL11. (ZH050300020)/(ZH/095/0097/820)/(ZH050300020)*. Delft.
- Omgevingsdienst Haaglanden, 2015: *Toetsingsrapport 'Tussenevaluatieverslag Wbb geval D01, Coenderstraat ongenummerd te Delft*. Den Haag.
- Paans, M., E.J. Bult, J.-M. Groen & C. Gutjahr, 2004: *Archeologisch-Geologische kaart van de Gemeente Delft*, Delft.
- Staalduinen, C.J. van, 1979: *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000. blad Rotterdam West (37W)*. Haarlem.
- Vos, P.C., 2015: *Origin of the Dutch coastal landscape. Long-term landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series* (diss.). Groningen.

Internetbronnen

- www.wikidelft.nl, 12-01-2016
<http://www.nieuwdelft.nl>, 14-01-15.

Afbeeldingen

Afbeelding 1 (blz. 7)

Locatie van het plangebied geprojecteerd op de luchtfoto van 2015 (bron: gemeente Delft).

Afbeelding 2 (blz. 8)

Bodemsaneringslocaties binnen het plangebied. (Bron: CCL)

Afbeelding 3 (blz. 11)

De geologische ondergrond nabij het oppervlak binnen het plangebied.

Afbeelding 4 (blz. 13)

Ligging van het plangebied tussen de Coenderstraat, Buitenwatersloot, Houttuinen en het Laantje van Mater op de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1570.

Afbeelding 5 (blz. 14)

Ligging van het plangebied op de kadasterkaart van 1832.

Afbeelding 6 (blz. 14)

Ligging van plangebied op de kaart van De Geus uit 1858.

Afbeelding 7 (blz. 15)

Ligging van het plangebied op het plattegrond van Delft uit 1898.

Afbeelding 8 (blz. 16)

Uitgevoerd archeologisch onderzoek in de directe nabijheid van het plangebied.

Afbeelding 9 (blz. 19)

Gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

Afbeelding 10 (blz. 22)

Advies voor archeologisch vervolgonderzoek binnen het plangebied.

